

БУКА БАРЫ БЫЫБАРГА!

Бастакы күмүштүз фес-
тивал, аңылы-
шта, кээсиз бу-
сма. Иккис күн
репетициялар
ыгылынышлар.
Үчүс күмү-

"Смэйл" үлгүү ансамбля фестиваль дипломунан уонна кубогунан, "Интерфакс Россия" конкурс дипломунан заттана. Ону таһынан дууллаар субо анал бэриһиэн - "За сохранение народной традиции" дипломун, кубогун туттардылар.

Бу баран калыктарыгыз куус-көмө буолубут спонсордарбытыгар - СР Урааҥн министригизыгын кылаабын үлэи спериализыгар ИР Постникова, оскуолабыг дирикторыгар А.М.Максимовка, дирикторы илгэр үлгэр сол-

СИТИЙЛЭНЭН КЭЛЛИВИТ

Сәтешпашы күй 11-15 күндөзгә Санкт-Петербург куража IV-с Норуоттар икки аралыгынаары "Пигерфильм Россия - 2011" даян фольклор фестиваллар профессор Г.И.Баширин атайын Сылан орто оскулатын "Сыйа" үлүкү ансамблынан икки таччытор кытган калдылар. Фестивальга Андорра, Босния уюва Герцетовичи, Греция, Израиль, Франция, Малайзия, Мексика, Туркия, Узбекистан госуодарстволара, ону таһызын Краснодарскый Краинишый кайралдыраттыган, Саха Республикасытагыттан, Хагса-Мансийскый уокурустан, Ленинградскый уобластанан, Москва, Краснодар, Красноярск, Мурманск, Плитворск, Повонкубышевск, Тверь, Санкт-Пе-

түтәр конкур-
сут сабатлана. Манна норуот
үнкүүтүн категориялар 12 профес-
сионаллар коллективтар, ансамбллар
кытыгынылар. 3 үнкүү үрдүк оску-
даларын, 5 икүүсү оскудаларын, 3
образовый уонна 1 үнкүү коллекти-
тина кычкы көрүстүлөр.

15-с чыныгышлар Санкт-Петербург Академический Государственный Канцелярийлар юлбай чыныгышлар колледж-тара, фестивалы үзүрүлөхтөк салып буолла. Гала-концерт лауреат үрдүк аатын ылбыт 16 нүмөр эфирда. Байыгы коллективинин эми анал бирик-тисе, бу улахан конкурска кыт-тар чыныгы элпистибит. Гран-При аа-тын ылбыт "Эсарт Санта Анна" джаз

буяаччы Л.О.Максимовага, оркула коллективнагар, предпринимател, ВТГоворовага, Боро оркула-салды директорларга А.И.Ноговицага, Боро участкагын олохтоохторугар, Сылантаагы "Сулусчаан" уулуан коллективнагар, Сылантаагы участкагын башчыга коллективнагар, Кытаанахтаагы Сыныалан килинин директорнагар Л.Н.Монгушага, Сылантаагы Сыныалан килинин директорларга А.И.Масаровага, икестиниинг Ф.К.Гороховага бойбэбг махтабыгыгын тиздэбиг. Үүдү дымкүтүгар дорусбуяагы, үлүстүгэр сийдимиэри баарыбай.

Ж. В. СИВЦЕВА,
"Смайл" үнжүү ансамблийн
салбарлагч, та.

Кыстык саамай тыншы ыйдара
уунуулар. Дың-уот сылаас буолуулар,
гэр, сүүһү-ас этингэ туураыгар бу
көмүргэ үлө-хамнаас хайдах барара
улахан оруулаах. Сылаас дыһалар
бөрүлүннүгэр оту таһылда, сыһы
кыстылар кыһыккалар үлүлөр густары-
нан удуус баһыһын бастагы сол-
буйааччы М. И. Лосан билиһини-
рэр!

– Саха Республикатын “Олох-
дахар, коммуналнай хаһайыкты-
бын” ГУП Чурылгытаары филиала
сыһааһын бэриэргэ быһылыта сыһа
былааннаах өрөмүсүнүүр үлэтин толо-
до Улуус Тэһисинизэр-Алааһар, Мүгү-
дэй, Төлөй, Хатыыта, Кытаанах, Ча-
кыр, Салыһан эһистэктэригэр саҥа
модуллаһай котельнайдар тутуллап
үлэтирин саралаттылар. Бу үлэлэргэ
Чалар уонна Кытаанах эһистэктэ-
ригэр Дьоруускайтан “Евростройсер-
вис” СК, “Альянс 2005” тэригэтээр, он-
тон уратыһарга улуустаагы комму-
нальнай хаһаайыстыба үлэһиттэрэ
үлэлээтилэр. Онон киһилэргэ сы-
лааһынан хааччыллыы түбүстэ. Бу
үлэлэр тэрэһииннэригэр, ыһтыллы-
ларыгар ордук Алааһар уонна Төлөй

нахилснэртөн, коммунальн
хаахайгэбдэ учивастара, олох-
тоох даабалга эпитиэнтэохтис
сынаманснэртэрин болгэжээс на-
ада. Уруксу сымларга улууска
мунуван бирдир котелнай тутуу-
нал үлгэр кэжэрэбэ болгэжэна,
бийылыг сылта итгэник алох үлэ

уулуунаагын ОДБХХ ГЗТ (фискальн) тайлагата танаарылаах үзэтин, улуус саллагата туруорууларын республика салаалгата олоохбугуи түмүгэр ситиһилинэ. Олгук сезона кэмигэр сарадамьыта. Үлүһиттэр толору баалар. Билэтин туруутун дьалар, олохтар сылаастар, толгуу-хатыы тахса илэ.

Сүүнхү, сэлтэн хястгалын бйлаары-
гта күүл бүтүн улсуус тас өтүтөр мө-
бильшан биригэадалар оттообут 3000-
танпахса тонон оторомикестэр адалы-
лална, нэйилеисторинжи, бейрдиолон
хаһайиастыбаларынан түңзтилини.
От бастаан өрус суола айһула ивиз-
лиген йалдыны сытар Таатта улуунут-
тан уонна Олүөгэс өрус баһэрээ эсгери-
нээрэ арыйларылтан адалылына. Бу
улугэ "Туймаада-Агроспид" ААО мас-

сыялыларын сәзә ултуу бәзәрдиһән предпринимателләрин 10-тан тахса массалыһа сүүрә сылдыһалар. Бу күнәргә өрүс суола аһыһыһарыһа тизий-таһыһа үләрә Сүһә, Аһдһ, Аһма өрүстәр уһуоры оттуһ-рингһ ыһыһыһа. Республика Прәвительствотыһа дыһалыһын аһыһыһаһыһа 540 тәһна коһбикоры ултууһ иһгәр дыһалтанан бәһһыһыһаһыһа оттоһуһан таратыһыһыһа.

Хаар халынгийн, күүнүгү
оттүгэр мэтчегэр мөлтөдүн сылы
кылыты уустугуран эррин туһуна
оттүгэр кырталзын эрэлэр. Сэни-
ны 28 күнүгэр улус даһалтатыгар
бу ботхуроси сүбө муһах ыһа-
лына. Сылы ырганаһынын
таһаарбаг ивэнтэн нэһиэктэр ах-
сын сүбө муһахтары тэрийэн быһа-
рыктаах даһалтары ыһахтаахтар.
Анал комиссия тэрийэн туорах бур-
дукка, мууса наадыһыны, ону хаа-
чыһыны, ветеринарий элэһини ха-
амытын хонтуруолга тутуқтаахтар.
Амма өрүс энэр нэһиэктэритүгэр
бөрөлөр баар сэбиэктэр билинэ. Ки-
нэлэри бултаһын тэрийэктээх.

Кэпсэттэ Алексей СЛЕПЦОВ.

Сэтгэний 23 күнүгэр Болгонодо "Кэчээр" уушгаан I-кы категориелх музыкалнай салайаачыга Ракса Иинжогтсёвны Борисова ооскулада кэпирси иншнээди саяаста оюолору кэрэ эйгэтээр сирдир, брылаа уушгар музыкалнай салайааччыларга анал болгогч үлэтин уолууту тарагтар улуустаны сөншэри ыгта.Бу дахал бастагч чааһыгэр Ракса Иинжогтсёвна сага программа (ФГТ) иржигэлэни бэлэхтөрүсн үс дэарыш көдөрлө.

Дээрхөстөрүүг ыргылыаа уонна ирээбил быһылыаһынан саага ийиригиллэри үлэһэ хайдах туһанары улууустары оо-суула ийиригиллэри саастаах орхоттор отдалларын методига Антонова Семёновна Катрылонова үөрэттэ быһаарда.

Иккинчү чабыгылар "Музыкальный распевкалар" маастар-кылаас булган. Манна Раиса Ивонкентьевна таба тынышына нымалары чабырдах поңуо эмиз туттуохха сөбүн көрдөрдө. Бэйэтин 10 сылларга улуун быыстапка-

тын төрийн, эдэр үлэһиттэртэ албах санамы биеэрд. Рэнса Илжжентьевна "Чомчүүк" муода куруһуугун 2005 сылтан сипинимэхтик үлэлэтэр. Төрөдүттэри түмкэ араас матырыйалалтан (замина, туос, кашемир) ордлорго сөөһөө санаа кэлиһэр, күнүгү олоххо сөн түбөһөр таагастары айан албах конкурстарга сипинимэхтик калган кэлиһэр.

Биеэ удлахагээр бу семинартан үлэлэригээр албаа туһалаагы билиггитэрин-корбуутэрин астына бэлэгтээтилэр. Иншигитин музыкальнай сайаагаччыларга маншын семинарлард ыгтылалаларга бары өттүнэн туһалаах, интэриэһинэй буюуловон тоһоволсоотулар.

Орну кыра сааһыттан кэрэ зыгэтигэр уһуйар, ис кыаһын арыһарга жомолоттор салайааччыларга үрдүк ситиһиитэри баһарабыт.

С.С. ТРЕТЬЯКОВА,

Болгоногдоху "Кэнцэри" ухуйаан сэбизүрмессэ.

1

ХОДУК ХААЛЛА!

**«Чурапчылар – Саха сири
сайдытыгар !!!»**

ЧУРАТЧЫІА КУН
МАХСАР

Роман Данилов тыллара.
Анна Барацкова мелуодията.

Кулунурдун уругу кы
Кула үрнөр жичээр,
Айталынан өрүктүн
Амаралтык көрсүлө.
Алаабылыгы төгүрүк
Алаастардын куустуулар,
Садир ханын кула чамчирк
Сабирдин ыдылатар.

Таптыгыр, кыды дойдубар -
Чурагыга кайтатсар.

Кэз Алма өрүгүн
Киээтигээр сөтүүнүүр
Куутук сунаат толбогун
Курдуу тардан дьэрэгтэ,
Камус мангыат хойгуорун
Кей дьиримэ үрсүртүүр
Кудаларизар соботун
Кыонах хоры түһэнэ.

Талтасыр, ырымду дойду бар -
Чурапчыга кун талхсар.

Сығыс жистәң дйр тасырматар
Сыһыһыларын чыгыста,
Ыһат аарсыр конуштулар
Сыһас тыһынн чыһр,
Ыһы-дйону айар-тутар
Сырдыһ суһага тустатат,
Сандыһыһа, чымалыһ
Саһат чыһа хыһыһа.

Таптыгыр, карыду дайду бар -
Чурапчыга кыи таагар.

ЭДЭР ГИМНАСТАРБЫТ СИТИЙИЛЭРЭ

Сәтіншы 26 кунугэр Дыкуускайга М.К. Азмозос аатынан ХИФУ спортивнай гимнастиясара аһарас чемпионката ыһылынна. Уивверистеттан, Физкультура уонна спорт институтуттан, Дыкуускайдаагы педагогическай колледжтан, Чурапчы интернат-оскулатыттан барыта 90 спортсмен кыттыһыт ыһа.

Чурапчыгаады интернат-оскуолаттан 7 спортсмен кыгыбыгыттан сана кыттарга кырыттарга гимнастическый поэмэска (ивегүл уруненимкыларга) 8-с кыллас уруненимкытга Уйгу Чурапчы бастагы мкыстоты ыгыт. 7-с кыллас уруненимкытга Саргы Горохова иккис буулла. Ожурнай мкыстотыларга Уйгу Чурапчы бастагыт.

Санаг ааттарга уюлгартарга гимнастическай юмостка (конгул упражнениеларга) 6-с кылаас үөрэнээччилэ Володя Черноградская бастаан, 10-с кылаас үөрэнээччилэ Рома Хабаров кээсэ бастаан.

Спортивный разряды толкорууга уюлалтарга
пимистический гомосекс 11-с кыллас үөрэнэч-
китэ Толя Ушвишай итэкс, 10-с кыллас үөрэн-
эчкитэ Эрил Захаров үһүс буюллулар.

МАТЕ УШНИКАЙ

Кэриэстэбил

УЛУУСПУТ САЙДЫТЫГАР ҮТҮМЭН ҮТҮӨЛЭЭХ САЛАЙААЧЧЫ

үлэлээр. Огно сыйлаан кэриэстэн үөрэн 1957 сыллаахха институту бүтэрэр. 1953 сыллаахха Коммунистическай партия чилиэнинэн ылыллыгыта уонна Диринг оскуолатын уонна детдомун партиянай тэрилтэтин секретарынан үлэлээн, бары агитационнай культурнай-массабай дьаһалларга күүскэ кыттыбыта.

1957-1961 сыллардаа эдэр кэсимиэ-эх үлэһити партия райкомун бюротун уураарынан культура оройуоннаагы салаатын сэбиэдиссэйинэн бигэрэспиттэра. Бу сылларга кини салалтатынан оройуон ыччата республикага ытыллыгыт фестивалларга ситиһилээхтик кыттыбыта, оройуон кинилэр бастаки музыкальнай оскуола аһылыгыта, Сыланг, Хатылы, Болутур, Одьулун нөһүлэктэригэр типовой кулуунтар тутуллубуттара.

1961-1967 сылларга партия райкомун бюротга туруоруутунан колхозтар бөлөһүгүлэринэн сибээстээн, оройуон анарын ылар "Партия XXII-с съезда" аатынан колхоз председателин солбуйааччынан, кэлин 4 сыл сирэй председателинэн үлэлээн албах тутуулары ылыттыбыта, колхоз республикага биэр бастагынан харчынан ахсаанга, биригээдэлэр толору хозрасчека үлэлигэрин ситиһпитэ. Амма улуур талаагы, дүлүһү сөлөтөн, сир оһоһуутун, албах сыйлаах от ыһыгыт ылытыта.

Маньык таһаарылаахтык үлэлиг оһордоһуна партия уобаластаагы комитетга Алексей Алексеевичи Ново-сибирскайдаагы үрдүкү партиянай оскуолага үөрэххэ ыһытыта. Бу оскуолаҥа 1968 сыллаахха бүтэрэн кэлбитин кэинэ кини Орджоникидзевскай (билигин Хангалас) оройуонун райсоветын солбуйар, кэлин народнай хонтуруол комитетин председателинэн үлэлэтэллэр. Бу үлэлэбиг сыйларьар дьаһмардаах үлэтэ үрдүктүк сыаналанан, В.И.Ленин төрөөбүтэ 100 сылынан мэтэ-алинэн уонна "Билии" общество Бүтүн Союзтаагы кини сэбиэтин Бочуотунай грамотатынан наараадаланар. Ити кэмгэ кини эбии новоруска быһылыгынан оройуонга "Билии" общество председателинэн үлэлэбигэ.

Ити кэһигтэн 1971 сыллаахха Алексей Алексеевич дойдутугар эргийлэн кэлэн балтараа сыл курдук Дьокускайга Мархатаагы тутуу комбинатын солбуйар начальнигынан үлэлэбигин аахсыбатахха, таһылар, ахтар Чуралчылар 2002 сыл-

га дьэри араас салайар үлэлэргэ олус таһаарылаахтык үлэлэбигэ, албаһи оһорторбуга. Ол курдук, кини партия райкомун инструкторынан, райсовет исполкомун председателин солбуйааччынан, уһун сылларга "Сельхозтехника" управляючайынан, агропромышленнай холбоһук (РАПО) председателин, капиталнай тутуу уонна пенсионнай фонда начальнигынан үлэлэбигэ. 68 сааһыгар тийбэн баран, 1997 сыллаахха улуус производственной тэрилтэтин салайааччыларын көрдөһүүлэринэн, "сааһырдым" дьэи ыарангатаан баран кэлин собулэһэн, быһбардааччылар баһыйар куластарын млан, улуус баһылыгынан 2002 сылга дьэри биллэр суолу-ийи хаалларар гына таһаарылаахтык үлэлээн, албаһи оһорторон, сүрүн салайар үлэтин түмүктэбигэ. Итичээ сааһырдыт кини улуус баһылыгынан талы бу дьон-сэргэ Алексей Алексеевичи дьийтээхтик киһи, салайааччы быһылыгынан улахантык сыаналырын, итэҕэйрин, эриэрин туһунан буолар 70 сааһын ааһыар дьэри улуус баһылыгы курдук эппиэтээх дуоһунаска үлэлэбиг салайааччы биллэһитэ республикага суох.

Алексей Алексеевич саамай уһунук уонна уһулуту таһаарылаахтык үлэлэбиг, өрө таһаарыт тэрилтэтинэн "Сельхозтехника", кэлин бу тэрилтэ "Агропромхимия", "Агроэнерго", "Агроснаб" тэрилталары холбоон биэр бөдөн "Агротехснаб" тэрилталары буолаллар. Чуралчыга таас тутуу "Сельхозтехникаттан", Ньидьили түөлбөттөн сараламьыта. Ол курдук, таас мастарыскай, хонгуора, спортивнай саала, улахан гараж, котельнай, иэһилиг этэстээх икки уопсай дьыһээр, таас "Березка" уһууһаан дьыһээр кини аатын кытта быһааччы сибээстээхтэр. "Сельхозтехника" ити кэмгэргэ республикага аатырара. Бу тэрилтэ оройуон тракторнай паракатын барытын өрөмүһүтүүрө, саппаас чааһынан хааччылар, тийээр-таһар үлэлэри ылытара. Үгүс анал техника-тан ураты анардас таһарас таһар 40 улахан уйуттаах автомассынаалаага. Ол кэинэ оройуонга сүүһүнэн, тыһыынчанан гектар тыагы солоон бааһына, үрэхтэр дүлүлэри, талахтарын астаран хоһуна сирин оһор-буттара.

Алексей Алексеевич 1982-1987 сылларга РАПО председателинэн үлэлээр кэмгэр оройуонга тыа хаһаайыстыбатыгар сүөһү аһылытын бэлэмнээһингэ, сирин оһорууга, сүөсүһүтэр үлэлээр усулуобуйаларын тупсарытыга хаһан дааһы ытыллыбатах албах үлэни тэрийбигэ. Ол курдук, албах сыйлаах от ыһыгыта 2000 гек-

тарга тийбигэ, от сымэтин үүһүрэр, ыраастыыр база тэрийлэн от сымэтин атын оройуоннарга тийбэ атылааһын тэрийлибигэ. Сиидэни утуу сир аайы кыһа-рыллы 19 тыһыынча тоннага тийбигэ. Механизированнай хоннор, 16 кормоцехтар, ыһыһыкыттар дьыһээр тутуллубуттара, искусственинай сымэлээһин бары фермалары хаппыта, племенной фермалар баар буол-буттара. Ферма үлэһиттэрэ итии аһылыгыны хааччылы-быттытара. Кыра учаастактар базалара оһоһулан, онно социальнай объектар тутуллубуттара.

Ол эрэри маньык албах үп барытыга очотоһу партия райкомун салалтатын "үөрдүбэтэр". Алексей Алексеевичи РАПО-ну партия бюротун үрдүнэн туруорда, биллэмэт буолла дьэи маньыктыан үлэтигтэн тохтоһон баран, оройуон иһигэр атын үлэни биэрбэтэхтэра. Ииньэ гынан кини куоракка киирэн Мархатаагы тутуу комбинаттар быстах үлэлэригэ күһэллэ-битэ. Оһон эргийлэн 1988-1999 сылларга Чуралчыга уу хаһаайыстыбатын уонна мелiorация системаларын көрөр-истэр управлениени тэрийэн үлэлэспигэ. Ити кылгас кэм иһигэр 10 быһыгы, шлюз-регулятордары оһорторбуга, үлэлээр техниканан хааччымыта, 4 квартиралаах дьэини тут-тарбыта, 12 квартиралаах дьэи тутуутун сарылабыта.

Ити үлэлиг сарыттарлыа үөһэ ахтыллыгыт 4 тэрилтэ холбоһон биэр улахан "Агротехснаб" тэрилтэ тэрийлэригэр, маньыгы альтернативнай быһбардарга рабочайдар байлалары туруорсан кини начальнигынан тал-быттытара. Төһө эмэ партия райкома туруорбут кандидата баарын үрдүнэн. Бу түгэн эмэ Алексей Алексеевичи көннөрү үлэһит дьон, рабочайдар хайдах курдук сыаналылыларын, биллэллэ-рин туһунан буолар.

Олохтук укулаата түөрэ эргийэн, Союз ыһылыгытын кэинэ улууспут бастаки баһылыга И.С.Синцев кини аан бастаан капиталнай тутуу управлениени, оһон 1994 сылтан пенсионнай фонда начальниктарынан үлэлэспигэ. Маньа Алексей Алексеевич, үгэс курдук, эмэ албах тутуулары ылыт-тарбыта. Холбоһор, пенсионнай фондага сана хонгуора, гараж, 4 квартиралаах уоп-сай дьэи туттарбыта, үлэ бары салааларыгар компьютеризация киирбигэ.

А.А.Шадрин улуус баһылыгынан үлэлэбиг сыйларыгар (2002-2007 сс.) "дойдум, дьонум-сэргэм туһа" дьэи үлэни-хамнаһы дьийтээх ырыган, былаан-наа, кадрдарытүмэн таһаарылаахтык үлэлээн аастыта. Ол курдук, эг-үүт комбинатын базатыгар "Чуралчы"

ТХПК, тыа хаһаайыстыбатын техникескай оттуһун хааччылыгыта уонна сирин оһорууга МТС тэрийлибигтэра.

Төһө дааһы республикага үп-ас кырыымчыгынан, 1998 сыл атырдаах ыйдаагы "харчы сууллууга" - дефолт буолбутун үрдүнэн үөһэ салалтага үгүстүк туруорсан, улуус олохтоохторо ыра санаа оһостубут таас баһылыга тутуутун норуот күүһүнэн саралаан, кэлин республика бюджетиттэн үбүлэһэн үлээр киирбигэ. Хатылыга таас оскуола ситэриллибигэ. 2000 сылтан "Үтүө дьыала" хам-сааһын тэнийэн, нөһүлэктэр баһылыктарын түмэн, көүлээн, кини үлэлээр кэмгэр норуот күүһүнэн 3 саага баһылыга, 4 ФАП, 9 спортивнай саала, 2 тустуу саалата, 7 уһууһаан дьэиэ уонна да атын үгүс тутуулар ытыллыбыттар. Төһөйгө, Чыапараага, Бахсыга таас оскуолалар тутууларга сараламьыттар. Россияга тыа сиритэр маньыгы Чуралчытаагы физкультура уонна спорт института үлээр киирбигэ. Кини үлэлээр сыйларыгар котельнайдары убаһас оттукка киилэри сараламьыта, Мьодараагы - Чуралчы суолун оһоһууга ситэриллибигэ, Чуралчы - Диринг, Чуралчы - Сылан таас суоллары оһоруу сараламьыта. Сүрүн бөдөр-тотун ылах сүөһү, сылы ах-саанын элбэтигэ, тыа ылаа дохуоттаах буолуутугар туһаайыта.

Ити курдук Алексей Алексеевич 5 сыл улуус баһылыгынан үлэлээр кэмгэр бэйэтин тула сонтоох салайар кадрдары түмэн, олору үөрэтэн-такайан, би-иргэ түмэн үгүс үлэни, туту-уну ылыттарбыта. Чуралчы республикага биэр бастыг үлэлээх улууһунан буол-буга. Улуус баһылыгы кэ-һигтэн кини Ил Түмэн пред-седателин Нь.С.Тимофеев сүбөһитинэн, республика бааһынайдарын Ассоциациятын вице-президенинэн үлэлиг сыйдыбыта, олох-тон барыар дьэри тыа сирин сайдытыт туһугар туруу-ластыта, суруйбуга, туруор-субуга.

Алексей Алексеевич кини быһылыгынан олус су-дурту, көнө майгылаах, са-лайааччы быһылыгынан эти-итин толорторор, түс-бас тыллаах-өстөөх, ирдэһиллэ-ах этэ.

Чуралчыгыт улууһун сайдытыт туһугар уһун-ук үлэлэбиг, үтүмэн эл-бэһи оһорбут, оһорторбут үтүөкэн салайааччы, дьон-сэргэ дьирин ытыгытабылыг ылыт ага таһаарыспыт, сүгүрүйэр киһибит Шадрин Алексей Алексеевич үтүө аата-суола уһун кэмгэргэ умнуулуо суога, үйэтигиллэ туруога.

Чуралчы улууһа (оройуона) МТ дьаһалтата, депутаттарын Муньаага.

Бу дьыа ахсынны 5 күнүгэр Чуралчы улууһугар араас салайар үлэлэргэ үгө анарын курдук үтүө суобас-таахтык, үрдүк таһаарылаахтык үлэлэбиг, үгүс ал-бах тутуулары ылыттарбыт, улуус (оройуон) социаль-най-экономическай сайды-тыгар биллэр кылааты кыһаарыт, дьон-сэргэ ди-ринг ытыгытабылыг биллэ-ниг ылыт бас-кос салайа-аччыгыт, Чуралчы улууһун, Саха Республикатын Бочу-оттаах гражданина, СР Тыа-тын хаһаайыстыбатын үтүөлөөх үлэһитэ, "Бочуот Знага" орден 2 төгүлдээх ка-валера, "Бардырыл" фонда лауреата А.А.Шадрин олох-тон туораабыта 40 хонугун туолар.

Алексей Алексеевич Ша-дрин 1929 сыллаахха оһун-шу 13 күнүгэр Чуралчы оройуонун Аччадар нөһүлэ-гэр орто бааһынай ыалга күп сирин көрбуга. Арга Алек-сей Алексеевич Шадрин, ий-этэ Сылантан төрүттээх Алена Васильевна Дьокон-ва 13-гэ орлохмуттарыттан ыалдыан, олох ыарахатта-рыттан оһустаран эрдэ олох-тон туорааннар үс эрэ ор-Марфа Алексеевна, Алексей Алексеевич таас быраатта-ра Семен Алексеевич хаал-быттар. Кэһигэр сэр сааста-ра Шадриннар аймах олох-торо кизип-куон Дьабыһа алааһыгар, Лантала сайы-лытынан аастыта. Төрөһүгүтэ артыал, кол-хоз тэрилтэһиттэн пенсион-таах тахсатарыгар дьэри кол-хозка үлэлэбигтэра.

Алексей очотоһу ыч-чаттар курдук сэттэс кылаас кэһигтэн, Чуралчы педучи-лицетын бүтэрэн үлэтин 1950 сыллаахха хоту Усуу-аана оройуонун Омоллой оску-олатын учууһуһунан уонна сэбиэдиссэйинэн саралаа-быта. Оһно үс сыл үлэлээн ба-ран 1953 сыллаахха Дьоку-ускайга кэлэн пединститут историяга салаатыгар үөрэ-нэ киирэр. Ол эрэри төрөһүгүтэ ыалдыаннар Чуралчыга тахсан Диринг детдомугар итгээччинэн

Кэриэстэбил

УЛУУСПУТ САЙДЫТЫГАР УТҮМЭН УТҮӨЛЭЭХ САЛАЙААЧЧЫ

Бу дыл ахсынны 5 күнүгэр Чурапчы улуутар араас салайар үлэлэргэ үйэ анарын курдук үтүө суобастаахтык, үрдүк таһаарылаахтык үлэлэбиг, үтүө албах тутуулары ыыттарбыт, улуус (оройуон) социальнай-экономическай сайдыытыгар биллэр кылааты кылларбыт, дьон-сэргэ дириг ытыктабылын, билиинитин ылыгыт бас-көс салайааччыбыт, Чурапчы улуунун, Саха Республикатын Ботуоттаах гражданина, СР Тьатын хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлөһүгэ, "Ботуот Знага" орден 2 төгүлээх кавалера, "Бардары" фонда лауреата А.А.Шадрин олохтон туораабытга 40 хонугун туолар.

Алексей Алексеевич Шадрин 1929 сыллаахха олунньу 13 күнүгэр Чурапчы оройуонун Аччагар нэһилигэр орто бааһынай ыалта күн сирип көрбүтэ. Атаа Алексей Алексеевич Шадрин, ийэтэ Сылантаа төрүттээх Алена Васильевна Дьяконова 13-тэ орломмуттарыттан ыалдьан, олох ыарахаттарыттан орустараан эрдэ олохтон туорааннар үс эрэ ор: Марфа Алексеевна, Алексей Алексеевич уонна бырааттара Семен Алексеевич хаалбыттар. Күннүлэр ор саастара Шадринар аймах олохторо киэн-куон Дьабыһа алаһытар, Ланкылы сайылыттан аастыта. Төрөһүтүгэр артыал, колхоз тэриллииртэн пенсионер тахсыахтарыгар диэри колхозна үлэлээбигтэ.

Алексей оччотоогу ыччаттар курдук сэттис кылаас күүһүтэн, Чурапчы пединституттун бүтөрүн үлэтин 1950 сыллаахха хоту Усуяана оройуонун Омолгой оскуолатын учууталынан уонна сибидиссэйиэн саҥалаабыта. Оңно үс сыл үлэлээн баран 1953 сыллаахха Дьокунскайга кэлэн пединститут историка салаатыгар үөрэнэ киирэр. Ол эрэри төрөһүтүгэр ыалдьаннар Чурапчыга тахсан Дириг детдомутар илгээччинэн

үлэлээр. Оңно сылдьан кэлэхтэн үөрэнэ 1957 сыллаахха институту бүтэрэр. 1953 сыллаахха Коммунистическай партия чыыһиниэн ылымдыгыта уонна Дириг оскуолатын уонна детдомун партиянай тэрилтэтин секретарынан үлэлээн, бары агитационнай культурнай-массабай дьаһалтарга күүскэ кыттыбыта.

1957-1961 сылларга элэр кэскиллээх үлэһити партия райкомун бюротун уураарынан культуура оройуоннаагы салаатын сибидиссэйиэн бигэргэнигтэрэ. Бу сылларга кини салалтатынан оройуон

ыччата республика ылымдыгыт фестивалларга сибидиссэйиэн кыттыбыта, оройуон кинигэр бастаах музыкальнай оскуола аһыллыбыта, Сылан, Хатылы, Болугур, Одулуун нэһиликтэригэр типовой кулууттар тутуллубуттара.

1961-1967 сылларга партия райкомун бюротуруурунун колхозтар бөлөһүгүлэригэр сибидиссэйиэн, оройуон анарын ылар "Партия XXII-с съезда" аатынан колхоз председателин солбуйааччынан, кэлэн 4 сыл сирой председателинэн үлэлээн албах тутуулары ыыттарбыта, колхоз республикага биир бастаахынан харчынан ахсаанна, бигэрдэлэр толору хозрасчетка үлэлэһэрин ситиспитэ. Амма уугур талаар, дуданы солотон, сир оңоһуутун, албах сыллаах от ыһыгыт ыһыттыта.

Маньык таһаарылаахтык үлэһити олоһуона партия уобаластаагы комитетта Алексей Алексеевичи Новосибирскайга үрдүкү партиянай оскуолага үөрэххэ ыһыттыта. Бу оскуоланы 1968 сыллаахха бүтэрэн кэлбитин кэһэ күүһи Орджоникидзева (билигин Хангалас) оройуонун райсоветын солбуйар, кэлэн народнай контуруол комитетин председателинэн үлэлэтэлэр. Бу үлэлэбигт сылларыгар дьаһаардаах үлэтэ үрдүктүк сыаналанан, В.И.Ленин төрөбүтэ 100 сылынан мэтэлиин уонна "Билии" общество Бүтүн Союзтаагы кини сибидиссэйиэн Ботуотунай грамотатынан наараадаланар. Ити кэмгэ кини эбии норууска быһыытынан оройуонна "Билии" общество председателинэн үлэлэбигтэ.

Ити кэнигтэн 1971 сыллаахха Алексей Алексеевич дойдуттар эргилэн кэлэн балтараа сыл курдук Дьокунскайга Мархатаагы тутуу комбинатын солбуйар начальнигынан үлэлэбигт аахсыбатаахха, таһыыр, ахтар Чурапчылар 2002 сыл-

га диэри араас салайар үлэлэргэ олус таһаарылаахтык үлэлэбигтэ, элбэҕи оңорторбута. Ол курдук, кини партия райкомун инструкторынан, райсовет исполкомун председателин солбуйааччынан, уһун сылларга "Сельхозтехника" управленинэн, агропромышленнай холбоһук (РАПО) председателинэн, капиталнай тутуу уонна пенсионнай фонда начальнигынан үлэлэбигтэ. 68 сааһыгар тиийэн баран, 1997 сыллаахха улуус производственной тэрилтэтин салайааччыларын көрдөһүүлэринэн, "сааһырдым" дьон ыларантан баран кэлэн сөбүлэһэн, быһбардааччылар баһыйар куластарынан, улуус баһылыгынан 2002 сылга диэри биир сүүлү-иһи хаалларар тына таһаарылаахтык үлэлээн, элбэҕи оңорторон, сүрүн салайар үлэтин түмүктэбигтэ. Итиччэ сааһырдыт кини улуус баһылыгынан талымы бу дьон-сэргэ Алексей Алексеевичи дьинизэхтик кини, салайааччы быһыытынан улахантык сыаналырын, итэҕэйрин, эрэнэрин туоһутунан буолар. 70 сааһын аһыар диэри улуус баһылыгын курдук эшэстээх дуоһууска үлэлэбигт салайааччы билиинигэ республикага суох.

Алексей Алексеевич саамы уһуннук уонна уһулучту таһаарылаахтык үлэлэбигт, өрө таһаарыт тэрилтэтинэн "Сельхозтехника", кэлэн бу тэрилтэ "Агропромхимия", "Агроэнерг", "Агроснаб" тэрилтэлэри холбоон биир бөдөҥ "Агротехснаб" тэрилтэлэргэ буолаллар. Чурапчыга таас тутуу "Сельхозтехникаттан", Ныдылы түөлбөтүн саҥалаабыта. Ол курдук, таас мастарыскай, хонтуора, спортивнай саала, улахан гараж, котельнай, иккили эгэстээх икки уопсай дьыалар, таас "Березка" уһууаан дьыалара кини аатын кытта быһаччы сибидиссэйиэн. "Сельхозтехника" ити кэмгэ республикага аатыра. Бу тэрилтэ оройуон тракторнай паркаттан барытын өрөмүөнүгэр, саһаас чааһынан хааччылара, тизир-таһар үлэлэри ыытара. Үтүө анал техникаттан ураты анардас таһаар таһар 40 улахан уйутаах автомассынаалаагы. Ол кэһэ оройуонна сүүһүнэн, тыһылыччанан тектар тыаны солоон бааһына, үрэхтэр дулжаларын, талахтарын астаран ходуһа сириг оңорбуттара.

Алексей Алексеевич 1982-1987 сылларга РАПО председателинэн үлэлээр кэмгэр оройуонна тыа хаһаайыстыбатыгар сүүһу аһылытын баламнээһингэ, сири оңорууга, сүөсүһүтүр үлэлээр усулуобуйаларын тупсарылыга хаһан дагыны ыһыттыбатаах албах үлэни тэрийбигтэ. Ол курдук, албах сыллаах от ыһыгыта 2000 рек-

тарга тиийбигтэ, от сизмэтин үүнүгэр, ыраастыыр база тэрилтэни от сизмэтин атын оройуоннаагы тизир атылааһын тэриһибигтэ. Сиилэһи угуу сир аайы килэриллэн 19 тыһылыч таһаар тиийбигтэ. Механизированнай хотонор, 16 кормоцехтар, манньыксыттар дьыалара тутуллубуттара, искусственной сизмэлэһин бары фермалары хаһыта, племенной фермалар баар буолбуттара. Ферма үлэлэһигэр ити аһылыгынан хааччыллыбыттар. Кыра учаастактар базалара оңоһуллан, оңно социальнай объектар тутуллубуттара.

Ол эрэри маньык албах үп барыта оччотоогу партия райкомун салалтатын "үрдүбөтөр". Алексей Алексеевичи "РАПО-ну партия бюротун үрдүнэн туруорда, билимнээт буолла" дьин матыһытан үлэһиттэн тохтотон баран, оройуон иһигэр атын үлэни бийрбэттэ. Иһиһэ тынан кини куоракка киирэн Мархатаагы тутуу комбинатыгар быстах үлэлэһигэ күһаллибигтэ. Оңтон эргилэн 1988-1999 сылларга Чурапчыга уу хаһаайыстыбатын уонна мелiorация системаларын көрөр-истэр управлениени тэриһэн үлэлэһигтэ. Ити кылас кэм иһигэр 10 быһыты, шпоз-регулятордары оңорторбута, үлэлээр техниканан хааччыллыта, 4 квартиралаах дьыон туттарбыта, 12 квартиралаах дьыон тутуутун саҥалаабыта.

Ити үлэһити сырыттарына үөһэ ахтылыгыт 4 тэрилтэ холбоһон биир улахан "Агротехснаб" тэрилтэ тэриһэригэр, мантанай альтернативнай быһбарларга рабочайдар бэйэлэрэ туруорсан күүһү начальнигынан талыбыттар. Төһө эмэ партия райкома туруорбут кандидата баарын үрдүнэн Бу түгүн эмэ Алексей Алексеевичи көннөрү үлэһит дьон, рабочайдар хайдах курдук сыаналылыларын, билинэлэрин туоһутунан буолар.

Олохтут укулаата түөрэ эргилэн, Союз ыһылыгытын кэһэ улууспут бастаах баһылыга И.С.Иванцев кини аан бастаан капиталнай тутуу управлениени, оңтон 1994 сылтан пенсионнай фонда начальнигынан үлэлэһигтэ. Манна Алексей Алексеевич, үтүө курдук, эмэ албах тутуулары ыыттарбыта. Холобур, пенсионнай фондага сана хонтуора, гараж, 4 квартиралаах уопсай дьыон туттарбыта, үлэ бары салааларыгар компьютеризация киирбигтэ.

А.А.Шадрин улуус баһылыгынан үлэлэбигт сылларыгар (2002-2007 сс.) "дойдум, дьонум-сэргэм туһа" дьин үлэни-хамнаһы диригтөөк ырытан, былааннаан, кадрлары түмэн таһаарылаахтык үлэлээн аастыта. Ол курдук, э-үт комбинатын базатыгар "Чурапчы"

ТХПК, тыа хаһаайыстыбатын техническай оттуһун хааччыллыга уонна сири оңорууга МТС тэриһибигтэ.

Төһө дагыны республикага үп-ас кырыымчытынан, 1998 сыл атырдыах ыйдаагы "харчы суулууга" - дефолт буолбутун үрдүнэн үөһэ салалтага үтүстүк туруорсан, улуус олохтоохтору ыра саһаа оңостубут таас баһылыга тутуутун норуот күүһүнэн саҥалаан, кэлэн республика бюджетиттан үбүлэһэн үлэри киирбигтэ. Хатылыга таас оскуола ситэриллибигтэ. 2000 сылтан "Үтүө дьыала" хамсааһын тэһийэн, нэһиликтэр баһылыктарын түмэн, көрдүһөн, кини үлэлээр күүһүгэр норуот күүһүнэн 3 саһа баһылыга, 4 ФАП, 9 спортивнай саала, 2 тустуу саалата, 7 уһууаан дьыон уонна да атын үтүө тутуулар ыһыттылыбыттар. Төһөҕө, Чулаппарага, Бахсыга таас оскуолалар тутуулары саҥалаамыттар. Россияга тыа сиригэр маннаһы Чурапчыгаагы физкультура уонна спорт института үлэри киирбигтэ. Кини үлэлээр сылларыгар котельнайдары убаҥас оттукка кыһалары саҥалаамыта, Мындаарайы - Чурапчы суолун оңоһууга ситэриллибигтэ, Чурапчы - Дириг, Чурапчы - Сылан таас суоллары оңоруу саҥалаамыта. Сүрүн болорготун ыһах сүүһү, сылгы ахсаанын албэтигэ, тыа ыһа дохуоттаах буолуутугар туһаайыта.

Ити курдук Алексей Алексеевич 5 сыл улуус баһылыгынан үлэлээр кэмгэр бэйэтин тула соптоох салайар кадрлары түмэн, олору үөрэтэн-такайан, биир түмэн үтүө үлэһит, тутууну ыыттарбыта. Чурапчы республикага биир бастыг үлэлээх улуунан буолбута. Улуус баһылыгын кэһигтэн кини Ил Түмэн председателин Н.С.Тимофеев сүбөһитинэн, республика баһылыгыгарын Ассоциациятын вице-президенинэн үлэһити сылдыбыта, олохтон барыар диэри тыа сириг сайдыытын туһугар турууластыта, суруйбута, туруорсубута.

Алексей Алексеевич кини быһылыгынан олус сүдүгү, көһө майгылаах, салайааччы быһылыгынан этигин толорторор, түө-бастылаах-остөөк, ирдэбиллээх этэ.

Чурапчыбыт улуунун сайдыытын туһугар уһуннук үлэлэбигт, үтүмэн элбэҕи оңорбут, оңорторбут үтүөкөн салайааччы, дьон-сэргэ дириг ытыктабылын ылыгыт аҥа таһаарыһыт, сүтүрүгэр киирбигт Шадрин Алексей Алексеевич үтүө аата-суола уһун кэмгэргэ умнуллуу суоҕа, үйэллээх туруоҕа.

Чурапчы улууна (оройуона) МТ дьаһалтата, депутаттары Муннаага.

